

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
**Programa per al col·lectiu gai,
lesbià i transsexual**

Jornada de reflexió

Grup de Treball de Lesbianes

Consell Nacional de lesbianes, gais i homes i dones bisexuals i transsexuals

Dissabte 8 de maig de 10 a 14 hores

Palau de Mar (Pl. Pau Vila, 1, Barcelona)

PRESENTACIÓ

El Consell Nacional de Lesbianes, Gais i Homes i Dones Bisexuals i Transsexuals és un òrgan de participació que pretén fomentar la cooperació entre el Govern de la Generalitat i les associacions que treballen en l'àmbit del reconeixement de la plena ciutadania d'aquest col·lectiu. També hi són representats sindicats, partits amb representació parlamentària i les seves formacions juvenils sempre que comptin amb un grup que treballi de manera específica l'àmbit LGBT. El Consell Nacional funciona en Plenaris conjunts amb totes les entitats i grups membres i representants del Govern de la Generalitat. La presidència recau en la Consellera d'Acció Social i Ciutadania. Hi ha dues vice-presidències, una representada per la Secretària de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania i una altra triada per totes les entitats en representació d'aquestes. La Secretaria recau en la persona titular del Programa per al col·lectiu gai, lesbià i transsexual.

El Consell Nacional ha creat diversos Grups de Treball que, en petites comissions, treballen qüestions concretes i elaboren propostes que són presentades al Plenari del Consell. Un d'aquests grups de treball se centra específicament en les polítiques concretes que afecten a les lesbianes.

El Grup de Treball de Lesbianes es va constituir el 21 de juliol del 2008, i en la primera reunió es van concretar els objectius del Grup en els següents punts:

- La invisibilitat lesbiana
- La necessitat de buscar aliances i fer xarxa entre els grups de dones lesbianes
- El rol de les lesbianes dins de les entitats mixtes LGBT.
- Alerta sobre corrents socials homòfobs i conservadors
- Problemàtica específica de les lesbianes en ambients rurals

La importància de l'educació i de la formació del professorat per respondre a la realitat LGBT

Durant les diverses reunions del Grup de Treball que s'han anat celebrant des de la seva creació, la qüestió de la invisibilitat de les lesbianes ha estat recurrent, i els plantejaments i propostes per positivitzar i visibilitzar la realitat lesbiana han estat diversos i dispersos.

Aquesta necessitat de fer palesa l'existència de la dona lesbiana és un procés que cal construir de manera conjunta i consensuada entre les diverses sensibilitats que existeixen avui dins de l'activisme lesbià, i tenint en compte totes les experiències i les ambicions de les dones que integren els grups de lesbianes del nostre país.

Amb l'objectiu de trobar aquests espais comuns de construcció d'aquesta realitat, des del propi Grup de Treball, es proposa fer una Jornada de Reflexió interna que doni peu a escoltar les diverses respostes que poden aportar les variades sensibilitats existents.

Dins del Grup de Treball es va crear una petita comissió de treball, formada per 5 dones de 5 entitats diferents (Panteres Grogues, Famílies LG, Pandora, ACORD i Creación Postiva) que van pensar les qüestions sobre les que calia reflexionar a la Jornada i va organitzar els diversos tallers paral·lels.

La jornada, finalment, es va celebrar durant el matí del 8 de maig . Es va estructurar en dues conferències i en tres tallers paral·lels. Va reunir a més de 70 dones representants d'entitats però també dones no associades que van voler participar-hi.

El llibret que llegiu són les transcripcions de les conferències i les conclusions dels tallers realitzats. Les reflexions que llegireu pretenen aportar llum a la necessitat de visibilitat lèsbica que totes les dones lesbianes del Consell Nacional coincideixen a cercar. Aquestes reflexions pretenen ser un inici d'una recerca que ha d'anar molt més enllà i ha de ser protagonitzada, perquè sigui existosa, per les dones lesbianes de la nostra societat.

PROGRAMA

- 10.00: Benvinguda i inscripcions
- 10.15: Inauguració de la jornada a càrrec de Carme Porta, Secretària de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania

- 10.30: Conferència de 20 min: *les lesbianes dins del moviment LGBT* a càrrec de Júlia Ojuel, llicenciada i doctora en medicina, especialista en Medicina Familiar i Comunitària. Va ser membre activa del Col·lectiu de Barcelona pel Dret a l'avortament i del Grup de Lesbianes Feministes de Ca la Dona a la dècada dels 90, col·laborant diversos anys en l'organització del 28 de juny i del 8 de març Treballa de metgessa de família al barri de la Salut de Badalona, provant de posar cada dia la visió de gènere sobre la taula de consulta. Viu fora de l'armari de tota la vida i forma família monomarental amb una filla de 6 anys.

- 10.50: Conferència de 20 min: *la construcció de la dona lesbiana* a càrrec de Meri Torras, Professora de Teoria de la Literatura i Literatura

Comparada a la Universitat Autònoma de Barcelona. Treballa en àmbits com ara l'autografia, el gènere epistolar, els *Women Studies*, la teoria *queer*, els estudis culturals i els estudis sobre el cos. Co-editora de *Feminismos literarios* (1999), i dels reculls *Perversas y divinas* (2002), *Los hábitos del deseo. Formas de amar en la modernidad* (2005) i *Encarna(c)iones. Teoría(s) de los cuerpos* (2008). Ha publicat els assajos *Soy como consiga que me imaginéis* (2003) i *Tomando cartas en el asunto* (2001). Ha coordinat el monogràfic "Cossos, gèneres, tecnologies" de *Lectora. Revista de dones i textualitat* (10, 2004). Ha editat els volums *Corporizar el pensamiento* (2006) i *Cuerpo e identidad* (2007), així com l'antologia de poesia *El poder del cuerpo* (2009). Dirigeix el grup de recerca Cos i textualitat de la UAB (<http://cositextualitat.uab.cat>)

- 11.10: Debat
- 11.30: Pausa-cafè
- 11.50: Inici de 3 tallers paral·lels:
  1. *Les lesbianes dins dels moviments LGBT*. A càrrec de Montse Pineda i Gemma Sánchez

Aquest taller vol ser **un punt de trobada** per reflexionar sobre els diferents models de participació de les dones lesbianes en el moviment LGTB. Les dones, al llarg d'aquests anys, hem estat participant de manera molt activa en les associacions mixtes LGTB, en els moviments de dones, i finalment com a moviment independent de dones lesbianes. Aquesta participació ha estat enriquidora a tots els nivells, i també s'han generat situacions de les quals hem d'aprendre i que posen en evidència la necessitat **de posar en positiu el paper de les dones lesbianes** en aquest moviment. Aquest taller vol ser una oportunitat per reflexionar sobre la contribució, sovint invisibilitzada, de les dones en la defensa dels drets de totes les persones LGTB, tan aquelles dones que han estat involucrades en la participació més formal com aquelles que ho han fet des de la seva quotidianitat, sense participar de manera activa en els moviments socials.

En aquest taller posarem en comú quin ha estat el paper de les dones lesbianes en el moviment LGTB i debatrem sobre **quin paper podem i volem jugar les lesbianes** i els grups de lesbianes en l'agenda política i en els discursos dels moviments LGTB. Finalment, tractarem de com s'estan configurant els nous moviments socials i l'impacte que estan tenint en l'activisme LGTB i en concret en el de les dones lesbianes.

2. *I ara que tenim drets, què?* A càrrec de Mònica Timon i Sònia López

Dins un marc legal, els avenços aconseguits han permès que com a lesbianes hàgim assolit drets que no fa massa temps se'ns negaven. Hi ha dones que aquest assoliment de drets els ha fet abaixar la guàrdia en la lluita del dia a dia per a fer-se visibles, i a d'altres els ha atorgat dignitat i les ha omplert d'orgull fins el punt de poder dir, si cal, "sóc lesbiana i què?" sense donar-hi més importància.

Els drets ens col·loquen directament en una categoria de "ciutadanes de primera", exactament igual que a la resta de les dones. Però aquesta equiparació de drets, implica una igualtat real? **Què passa amb la lesbofòbia social que patim com a lesbianes?** Quantes dones no expressen lliurement la seva afectivitat i sexualitat? Ens sentim còmodes amb els actuals protocols sanitaris quan, per posar un cas, hem d'anar a una revisió ginecològica? I què passa amb totes aquelles dones que tenen por a que es descobreixi la seva orientació sexual al seu lloc de treball? I amb l'adolescent que està descobrint el seus desitjos per altres noies?

Aquests són només alguns exemples il·lustratius de situacions ens què les lesbianes podem patir la lesbofòbia en diferents àmbits: salut, treball, educació, etc.

3. *En quins armari estem?* A càrrec d' Ana València i Anna Durany

En la societat actual, tothom es pressuposa heterosexual fins que no demostri el contrari. Per aquest motiu, sembla necessari *sortir de l'armari contínuament*, per tal de treure'ns del damunt **l'etiqueta que tenim per defecte d'"heterosexual"**. Però compartir aquesta informació de caire privat és obligatori? És imprescindible per viure plenament la nostra llibertat sexual i familiar? **Existeix un únic armari?** O cada àmbit de la nostra vida en té un de diferent? I en aquest cas, cal sortir-ne de tots?

Es podria pensar que sortir de l'armari forma part d'un procés on la pròpia acceptació és el primer estadi i on el segon és sortir de la clandestinitat i exhibir en l'espai social allò que fins aleshores era privat. Si bé és cert que un dia decideixes dir públicament que ets lesbiana, no és ben bé cert que a partir d'aquell dia siguis lesbiana a tot arreu. La quotidianitat et fa estar constantment pendent de les situacions, i si ens descuidem, **algú ens torna ficar a dins**

de l'armari: sopes amb un amic i hi ha qui pressuposa que és la teva parella, et trobes amb la tieta i et pregunta si ja has trobat *nòvio*, les companyes de feina parlen de la família pressuposant-nos heterosexuales, portes el teu fill a realitzar una activitat i et demanen si el pare us vindrà a buscar....**sembla una feina que no s'acaba mai.** És doncs necessari sortir de tots els armaris? En cada moment? En cada nou espai de relació?

- 13.30: Posada en comú
- 14.00: Cloenda a càrrec de Marta Molina, Responsable del Programa per al col·lectiu gai, lesbià i transsexual.

Transcripció dels continguts

Parlament de benvinguda, a càrrec de **Carme Porta**, Secretària de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania.

Bon dia a totes. Aquesta és una jornada interna del Grup de Lesbianes del Consell Nacional de Lesbianes, Gais Homes i Dones Bisexuals i Transsexuals i la idea que fa dies que plana en el Grup de Lesbianes és el de la necessària visibilitat lesbiana.

De fet, la reflexió d'avui va més enllà. Es planteja dins del grup si fem l'evolució de perquè som invisibles. Hi ha hagut una evolució sexual femenina sempre al servei del plaer sexual masculí. Les dones no som éssers sexuals per nosaltres mateixes i no tenim desig heterosexual i per tant no podem tenir desig per una altra dona. Els models sexuals tendeixen a l'heterosexualitat del model masculí. Les joves lesbianes d'avui copien el jove gai, aquesta hipersexualitat és el que normalment hi ha a l'ambient. Malgrat tot, les que surten saben que hi ha moltíssimes dones, moltíssimes lesbianes i nosaltres seguim sent invisibles a la societat.

Hauríem de fer una reflexió sobre si realment volem ser visibles, perquè tots els intents, totes les reflexions sobre si volem ser visibles, no han reeixit. Per què quantes dones es coneixen lesbianes al Govern de la Generalitat, al Govern de l'Estat, eurodiputades o al Parlament de Catalunya? Acabaríem ràpid, de contar-les, i de visibles no n'hi ha gaires. I, com és que aquesta socialització de ser lesbiana és tant difícil i no transcendeix més enllà de l'opció personal de visibilitat? De fet, això no és una qüestió nova.

Hi ha hagut un debat des del moviment feminista i dintre del moviment LGBT. Hem parlat d'identitat, de raó lesbiana, d'existència lesbiana. M'agradaria comentar que, fent revisió de textos, vaig trobar el mític "Niña muerde perro" del Col·lectiu de Lesbianes Feministes de Madrid, escrit l'any 1986. El mateix debat i la mateixa argumentació ens pot servir. De fet ens ve a plantejar el perquè la violència patriarcal instituïda pel sistema, que tot ordena en base a la història i a la ciència, ve donada per una raó patriarcal que és el món, el tot, la validesa del sistema. Tothom té accés a aquest tot i les contradiccions d'un sistema que no té contradiccions. Perquè si tu no arribes és perquè tu no vals i algun problema tens.

El problema és que no ens adequem al sistema, el problema som nosaltres mateixes. Es preserva aquesta construcció social, traslladant el problema a l'àmbit del privat o fora del lloc comú. Estem de nou amb el que plantejava el moviment feminista del patró patriarcal del funcionament, sobre el que s'ha ordenat sempre, sobre aquell subjecte històric, sobre aquell subjecte polític: home, adult, blanc i propietari, i les dones quedem molt al marge d'aquest patró patriarcal. On són les dones i on són les lesbianes i quines possibilitats tenim en aquest sistema si nosaltres no tenim una opció política de visibilitat?

El 1980 l'Adrienne Rich ja es plantejava que l'heterosexualitat era una imposició política i no una lliure opció per a les dones, i el que havíem de fer és que l'existència lesbiana fos una opció política i, per tant, que ens fes visibles. L'heterosexisme ens ha portat pels canals normalitzats i el que volíem aquí avui és parlar-ne.

Hi ha mecanismes socials de limitació, de negació i d'ocultació, i també hi ha alguna cosa que no funciona, i no des del col·lectiu sinó des de nosaltres com a lesbianes. Ignorem el nostre cos i el que el nostre cos vol. I allò que el cos vol, si no ho mostrem, ens condemna al secret i al silenci. La inexistència lesbiana a nivell social és evident, i per tant al nostre voltant hi ha silenci.

Com podem nosaltres trencar aquest silenci? L'única manera és sent visibles, però realment volem ser visibles? És una pregunta que plana entre nosaltres i una reflexió necessària. Des del moviment de lesbianes hem fet moltes crítiques: al moviment feminista perquè no s'ha mullat gaire; al moviment LGBT perquè és massa G. Però tampoc es visibilitzen els esforços que fem de coordinació entre nosaltres, de visibilitat entre nosaltres. Com es visibilitzen les lesbianes més enllà d'algunes opcions que s'han donat en algun moment? Com a famílies L i G és on ens estem visibilitzant més i amb més força, per tant seguim en el mateix rol de sexualitat i de reproducció de les dones com a mares.

En tot cas, el fet de formar una família ens obliga a sortir de l'armari als pares i mares i, per tant, ens visibilitza. Està prenent força actualment i ha de portar elements de reflexió que hem de començar a parlar. El desig per una dona no ens fa iguals, però sí que ens dóna objectius comuns, que és el dret al propi cos a mostrar-nos tal i com volem ser.

Tenim aquí a la Júlia Ojuel que, sense tenir una opció política clara, va ser la primera en explicar el seu lesbianisme; després van venir les altres i ja es va trencar el gel. També tenim la Meri Torras, que és professora de la UAB de literatura però ha escrit molt sobre el tema i aprofundeix molt sobre el pensament de la crítica lesbiana. Ha fet aportacions importants des de l'acadèmia. Són les dues cares de la mateixa moneda. Dos àmbits diferents però que tenen confluència.

No és que sortim al carrer i ens posem el cartell i l'etiqueta, que és un tema discutible, sinó que tenim un desig, un desig que pot anar canviant, que com a lesbianes ens hem de definir, però el que hem de treure són els perquè de si tenim por de reconeixè'ns o que ens reconguin. No ens agrada posar-nos al candelero igual que els homes gais, i això té efectes socials, econòmics, en les polítiques públiques, en els drets, i això, la Marta Molina i jo mateixa us ho podem dir. Som el primer govern d'Europa que té un Programa executiu, un Pla interdepartamental, i que crea un Consell Nacional de participació on prima el pensament gai i on prima la demanda gai, que

no és dolent, però prima la demanda gai. En el *Diccionario de las Amantes* fèiem una aportació que serviria com a base: si es repeteix una afirmació dues vegades, a la tercera es converteix en realitat. Per tant, afirmem-nos per tercera vegada.

Tenim un matí llarg i li passo la paraula a la Júlia perquè ens parli de la seva experiència en el moviment feminista i en el moviment LGBT.

Conferència, *Les lesbianes dins del moviment LGBT*, a càrrec de **Julia Ojuel**

Bon dia. Quan vaig parlar amb Marta Molina em va demanar que fes una mica d'història de com hem estat les lesbianes dins el moviment LGBT, dins del moviment feminista, i en general la història de les lesbianes durant els darrers 30 anys. Jo no em voldria atrevir a explicar tant, però sí que voldria fer algunes reflexions fruit dels anys de la meua militància lèsbica que avui dia no és una militància activa, però sí que intento estar pendent de tot el que es fa en el món lèsbic tant a nivell de pensament com a nivell d'accions.

La primera reflexió seria el rol que ha jugat la lluita del moviment feminista, que és la mare de moltes de les que estem aquí, no només per l'alliberament lesbià sinó per l'alliberament de totes les sexualitats i relacions afectives. La participació de les lesbianes en el moviment feminista ha fet pensar molt i ha portat a les dones heterosexuales a fer un replantejament de les seves relacions. Un replantejament de les relacions sexuals, de la recerca del plaer, de les seves emocions, del paper de com és la dona davant de la parella si aquesta parella és home. Les dones heteros del moviment feminista deuen molt a les lesbianes, perquè han posat molta benzina a les discussions. La implicació ha estat molt gran. Hem portat la bandera de la sexualitat transgressora, hem ajudat molt i ho seguim fent. Per exemple, anem a tot arreu parlant de sexualitat, de salut, d'educació, i qui aporta més són les dones lesbianes. Ara estem preparant un monogràfic de sexualitat des de la Societat de Medicina de Família i ens varem plantejar un guió de temes per parlar. Hi ha una altra noia també lesbiana i som nosaltres les que anem aportant idees noves al grup de sexualitat. Jo també estava de tutora en un grup dirigit al professorat de secundària sobre educació afectiva i sexual. Va començar centrat molt en les relacions d'adolescents heteros i a mida que s'ha desenvolupat el curs les dones s'han manifestat més i més com a lesbianes. Som un percentatge alt de lesbianes i totes estem implicades.

La segona reflexió és sobre el que hem aportat les lesbianes des del moviment feminista. Per exemple, idees noves sobre sexualitat en la medicina i en l'educació. Expliquem l'ús del condó, som les més adúlteres, les que més hem avortat, hem sortit al carrer molt com a feministes i poc com a lesbianes. Moltes lesbianes no han sortit amb el cartell de *Jo sóc lesbiana*, hem estat protegides i diluïdes dins de l'armari. Ser lesbiana s'ha portat com un tema molt íntim. Les úniques que han sortit públicament de l'armari són les lesbianes feministes o les feministes lesbianes, que hi havia de tot, perquè en aquella època els matisos eren molt importants. Encara que el moviment feminista ha incorporat la lluita per l'alliberament lesbià estem parlant d'un moviment que absorbeix molt. Ve d'un moviment burgès, incorpora la lluita de classes, la lluita lesbiana i la lluita per altres tipus de discriminacions. Les lesbianes s'han quedat protegides i diluïdes dins d'altres discursos d'alliberament sexual o d'altres temes més urgents o d'actualitat. Avui, si parles en un institut, pots parlar de

visibilitat lèsbica, però també has de parlar de temes d'actualitat, com ho és la píndola del dia després. Les lesbianes estàvem dins de l'armari del moviment feminista amb les nostres amigues i de tant en tant entraven els gais.

Més reflexions ara en relació als moviments LGTB. A les lesbianes ens ha anat bé la incorporació dins dels moviments mixtes per sortir de l'armari. Anar darrera dels nois ens ha portat més visibilitat pública, més dones han sortit de l'armari seguint la tirada dels gais. Portaven una bandera i una carrera i ells tenien el poder. Són homes i saben com fer-ho. Semblava que les lesbianes fóssim la quota. Ara tampoc no hi ha cap dona com a cap visible de cap associació mixta i si hi és, és com a quota. No és casualitat perquè els homes no han fet cap qüestionament del patriarcat, els homes s'han mogut per poder anar agafats de la mà amb el seu nòvio i a l'home ja li està bé com està muntat el món. A les lesbianes no ens està bé. Hauríem d'anar una mica més enllà, és com si no juguéssim a la mateixa lliga. Des del moviment gai no hi ha hagut cap qüestionament real dels rols, del patriarcat, ni de la masculinitat. La imatge de l'home que es continua venent és un model d'hipermasculinitat, equiparable a l'heterosexual, amb la diferència que van amb nois i això no ha anat bé per les lesbianes. Els gais ens han tractat com si fóssim unes paves. Que en realitat per ser autèntiques hauríem de sortir més de festa i anar a quartos foscos i no ser tant soses. Intenten dir que el model ideal pels homes és el de la hipersexualitat, i el paper per les dones que surt és el paper que redimeix i és el de la maternitat. Pots ser dolenta però si ets mare no qüestionas el paper. El moviment LGBT no qüestiona el patriarcat, no qüestiona la posició de la dona, no qüestiona l'hegemonia masculista.

Les últimes reflexions són sobre el transfeminisme i els moviments queer. Va haver unes jornades a Sants sobre transfeminisme que van ser molt interessants. És un debat molt interessant: reflexionar sobre les fronteres del gènere, dels conjunts difusos, no hi ha conjunts, hi ha punts diferents, ens anem movent en el sexe i en el gènere. Cada persona es col·loca on vol segons els moments de la vida. Això ha estat molt bé per treballar el tema de la masculinitat de les lesbianes. Les lesbianes tenim ploma lligada a una ideologia i a una manera de reconèixer-nos. Considerar la masculinitat com una cosa que pot ser femenina ha tranquil·litzat a moltes dones amb la seva pròpia ploma. És important la genealogia de la masculinitat de les lesbianes i això incorpora moltes formes de pensar. Nosaltres tenim problemes amb el moviment queer perquè qüestionar el binarisme ens costa. La dona existeix, necessitem que existeixi la dona, que estigui definida en el DNI, per poder quantificar quan hi ha discriminació, i costa prescindir del tema de la binarització. Encara és molt acadèmic i molt teòric. És difícil socialitzar-se en un món binari. Van sortir temes molt interessants a la jornada de Sants de com els homes continuen naixent com a homes i viuen com a homes, continuem mantenint els mateixos rols i les mateixes estratègies de lluita, però aquest moviment ens han de donar moltes alegries per totes les persones que estem per l'alliberament.

En una revista de lesbianes de juny de 1990 es van fer reflexions sobre la identitat de les lesbianes. Les llegeixo. Són reflexions de fa 20 anys: "creiem en la importància de l'etiqueta, creiem en la importància de dir-se lesbiana, sobretot de cara enfora, amb tots els matisos i relativitzacions necessàries. Ens diem lesbianes, cada una dintre nostre, però no com a essència, com exaltació, com a veritat absoluta que dirigeix la nostra personalitat i ens crea una valors permanents, una ideologia concreta. Perquè el que és cert és que som molt més que lesbianes. Ens diem lesbianes com a col·lectiu però no com a intent d'homogeneitzar, de fer-nos iguals en tots els aspectes. No existeix la lesbiana prototip, hem de fugir de crear estereotips, de crear formes i

comportaments. Fugir de crear moralines que ens categoritzin de ser lesbianes. Qui no s'ha culpabilitzat per tenir desitjos poc lèsbics com la gelosia, o la possessió, l'exclusivitat de la parella o el desig heterosexual? Ens diem lesbianes davant de la societat, però no com un enfrontament a l'heterosexualitat, no com una contraposició o una dicotomia de comportament sexual, no com una acceptació d'una classificació d'una orientació sexual. Perquè el que volem reivindicar és la plasticitat de la sexualitat i la licitud dels desitjos. Sí que ens diem lesbianes per tal que sàpiguen que existim, que hi ha molt més que la norma heterosexual que ens han intentat vendre'ns, no com a millor, sinó com l'única, que és més greu, i ens posem l'etiqueta de lesbianes per sortir al carrer i potser motius homosexuals, des de triangles roses a estètiques ambigües, i exaltem les manifestacions culturals lesbianes per mostrar la nostra presència i afirmar-la amb orgull, amb una mica de morro i una certa txuleria”.

Això ho deia la Comissió d'Identitat del Grup de Lesbianes Feministes de Barcelona fa 20 anys i molta part del seu discurs encara el podríem anar seguint perquè està vigent avui dia.

Conferència, *La construcció de la dona lesbiana*, a càrrec de Meri Torra;

La meva intervenció s'inscriu en la reflexió acadèmica, perquè treballa a la universitat, i des d'una perspectiva teòrica feminista, que em permet dialogar amb altres àmbits de pensament que m'interessen (teoria queer, estudis culturals, estudis del cos...). Per això vull començar dient que agraeixo l'oportunitat de ser aquí com a membre de la universitat, perquè és difícil trobar espais d'encontre institucional, social i acadèmic com aquest, on les nostres perspectives es contrastin amb posicionaments elaborats des de llocs vitals i professionals diferents, però que hem de tenir en compte, que volem tenir en compte. Sempre he intentat estar amatent d'allò que es fa tant des de l'àmbit de l'activisme com des de l'àmbit de l'acadèmia, i no m'agradaria que penséssiu que des de l'acadèmia ens creiem amb la potestat de dir el que s'ha de fer a l'activisme perquè en absolut és així. No hi ha cap jerarquia implícita sinó espais, procediments i protocols diferents, llenguatges específics. Trobades com aquesta estan molt bé perquè ens donen l'oportunitat (i l'obligació) d'entendre'ns entre nosaltres; fan —per exemple— que les persones que treballem des del pensament tinguem un nou repte per a seguir pensant, per a seguir posant nom a les coses, perquè només si tenen un nom les podem pensar, les podem transmetre, les podem escriure, les podem llençar en els àmbits de debat i de discussió. Per això acadèmia i societat, moviment i pensament són dues cares d'una mateixa moneda, són, en realitat, el mateix. Hi ha un activisme a la universitat, creieu-me, que té uns paràmetres de desenvolupament particulars i, com sol passar, suposa una presa de posició per la qual sovint paguem un petage.

Reprenent el que ha apuntat la Júlia Ojuel val a dir que és cert que el pensament acadèmic porta a afirmacions com ara la de que les dones (lesbianes) no existim. Jo ja ho entenc: i si no existim, què fem? En el seu cas, ella necessita saber el nombre de dones (i de dones lesbianes) per a desenvolupar òptimament la seva feina com a metgessa; no pot obviar aquesta dada però aquest *no existeix*, si l'entendem de manera absoluta i descontextualitzada, invisibilitza les reflexions teòriques que el sostenen, molt més suggerents que l'afirmació *tout court*. Imagino que la Júlia feia ressò de la teoria lacaniana (no ho sé perquè ella no ho ha dit) que, de fet, també

podem entendre com una negació a l'absolut (la tatzadura de La dona), però que implica negar l'existència a les dones com a individus particulars que comparteixen processos de subjecció. Entesa així, aquesta seria una afirmació ben *feminista*... De fet, quan el moviment feminista va començar a gravitar sobre una categoria de diferència (que és un motor imparabile, irreductible i irrepresentable) la mateixa categoria central del pensament — la de dona— deixa de ser estable perquè no es pot tancar, definir de forma completa, total. Això, justament, és el que ha portat a pensar que es nega la realitat ontològica, l'existència *real* d'aquesta categoria, però això no ha estat, ni és, així.

Cal tenir-ho present perquè, si us fixeu, no deixem de reflexionar a propòsit de com s'està construint aquesta identitat, aquesta categoria (dona, lesbiana...), on són els límits i quin és el preu... i això, vull insistir, és un tema que s'ha fet palès a aquesta taula. La nostra existència és un trànsit, s'està construint, partim del fet que, d'entrada, no hi ha una naturalesa essencial de dona sinó que és un procés de fer-se, de construir-se, de dir-se, d'esdevenir. Aquest procés, òbviament de lluita, en un primer moment va haver d'arribar a la veu, a poder parlar nosaltres de nosaltres mateixes. Ara és molt obvi, però no sempre s'ha aconseguit tenir veu pròpia.

Ara toca que posi damunt la taula la pregunta de, si bé hem aconseguit parlar, ¿fins a quin punt *tenim* aquesta veu pròpia? O, ¿fins a quin punt és *pròpia* (i apropiada)? ¿Fins a quin punt el procés de construcció és un procés d'*autoconstrucció*? ¿Fins a quin punt només depèn de nosaltres mateixes? Perquè fixeu-vos que els instruments que tenim són els mateixos que ens han estigmatitzat, marginat, silenciats, invisibilitzats, convertit en estereotip. Aquestes són les eines que tenim per poder parlar de nosaltres mateixes. Tots aquests llenguatges tenen la marca d'un biaix històric, un posicionament polític i social que, d'entrada, no ens deixa molt bé (per dir-ho planerament). Així, un apartament importantíssim del treball ha estat (i segueix sent) revisar aquests llenguatges, és una feina que és necessària tenir-la present des de l'àmbit acadèmic, preeminentment masculinista, classista, colonialista... Es tracta d'una feina que cal fer perquè els llenguatges que serveixen per pensar no són llenguatges neutres. Són, més aviat, arenes de combat sempre marcades ideològicament. El que cal és que no sempre vinguin marcades per una mateixa ideologia.

El concepte de *subjecte* ens pot servir d'exemple. La paraula té una dualitat clara: d'una banda, som *subjectes* perquè som *individus*. Sovint diem que cadascú faci allò que cregui o més li convingui, segons la seva voluntat. ¿La seva voluntat? ¿Tot depèn de la nostra voluntat? Som individus, és veritat, si tenim present que la identitat es debat en una arena ideològica a través dels modes de representació i identificació, ¿veritablement hem de creure que ens podem situar on nosaltres volem/desitgem? L'altra cara del concepte ens adverteix que som subjectes, perquè estem lligades a uns aparells ideològics de l'Estat, sotmeses a processos de socialització que no podem triar nosaltres i que si ens hi resistíssim i passéssim segons quins límits, sabem que aniríem a parar a llocs que el sistema té per tancar "subjectes" que necessiten ser "subjectats", perquè no se subjecten per ells/es mateixos/es. Per tant, ¿què ens queda? Probablement, en alguna mesura, hem de jugar dins d'aquest joc i aprendre a aprofitar aquestes regles; hem de fer estratègicament certa feina camaleònica, de cavall de Troia, d'entrar a llocs de poder i des d'aquests llocs actuar i treballar. La constitució de la nostra identitat viu i beu d'això, n'és indestruïble.

Quina actitud hem de tenir respecte d'una identitat diferent, probablement en certs punts irreconciliable, que es debat sota l'etiqueta *lesbiana*? Hem après del feminisme

que aquestes categories (*dona, lesbiana...*) són, per una banda, irreductibles i per l'altra, irrepresentables (com ja he dit). Podem pensar dones i dones, totes diferents (una dona negra, una dona rica, una dona musulmana, una dona mutilada, una dona heterosexual, una dona esportista, una dona exiliada...), però com dibuixar o representar la diferència entre dues d'aquestes dones? Com parar la llista, infinita (i això que no hem combinat categories) i saber dir on rau la seva diferència? Hi ha molts tipus de dones però tot i això *dona* es irreductible i les diferències no les podem representar. Així, de manera semblant, quan parlem de lesbianes hem d'abandonar certes particularitats; per exemple, estratègicament s'agafa la categoria *lesbiana* i se la carrega de sentit polític encara que sabem que sota l'etiqueta hi bat la diferència, però per raons polítiques ens convé ser una categoria de confluència perquè les dones (per exemple les immigrants o d'altres cultures i ètnies) que, a més, són lesbianes puguin trobar un espai dintre del moviment lèsbic a Catalunya on les seves preocupacions també siguin ateses. O les dones transsexuals lesbianes. Per què no? Crec que ens convé ser també aquest àmbit de confluència. Ser aquest espai de confluència implica necessàriament estar disposades a ser un espai de debat, però és així, només, com podem treballar pel canvi.

Adrienne Rich ja treballava als vuitanta per aconseguir això que jo ara subratllo, però ella parlava de *continuum lèsbic*, i se la va acusar d'esborrar la diferència sexual lesbiana perquè amb l'etiqueta feia referència a una relació "diferent" entre dones fent passar a un segon terme la formulació sobre la sexualitat. Aquesta va ser la crítica contra la proposta de Rich, que esborrava aquesta sexualitat diferent a la normativa, però l'aportació fou interessant perquè l'autora convertia el lesbianisme en un lloc de trobada i de treball per a dones que tenen –tenim- relacions amb d'altres dones o que tenen –tenim- una altra realitat.

Igualment, per reprendre el tema dels llenguatges, convé aturar-se en els conceptes (com hem fet amb el de subjecte) i en les maneres de dir i fer sentit. Es tracta d'un procés constant de reformular-los, d'apoderar-nos-en, fer-nos-los nostres i això ho hem de fer perquè els codis són esbiaixats, són un camp de batalla; de fet, només cal mirar-nos: el nostre cos és un text de presentació on, en efecte, nosaltres ens hi reconeixem (ens agradi més o menys) i reconeixem en l'altri, l'identifiquem. Llegim els cossos, els cossos són textos de (re)presentació i el nostre procés ha d'avançar en dos moviments paradoxals de construcció i deconstrucció. No podem construir sense destruir, (reprenent un altre terme de Rich) en el sentit de *revisió*, de tornar a mirar, glossar, plantejar altres termes de mirada... i això em porta altra vegada a la *visibilitat*.

La visibilitat ha estat el terme central de l'existència lesbiana. Ho és ara i ho era abans, quan era difícil sobreviure, quan existir era una "tara" i el sistema no necessitava de les lesbianes, o sí, però les volia en una situació d'invisibilitat, d'ocultació, d'inexistència. Després, quan la nostra existència no es pot negar justament perquè som visibles, apareixen interrogants (cossos que plantegen preguntes per com són, pel que fan, pel què diuen...) en situacions de la vida diària i es veuen els prejudicis; aleshores afloren com una erupció, i t'hi has d'encarar. Es pot fer de dues maneres; una, és dir que ets lesbiana des del principi i l'altra, és esperar que et facin preguntes. Són dues estratègies. Treballo amb molta gent jove i puc constatar que hi ha un canvi que sorgeix gràcies a termes nous, com és la teoria *queer*, que és una teoria que veu i alhora crítica alguns plantejaments del feminisme lesbià, i això és interessant. A la universitat, l'alumnat pregunta, els hi expliques i treus una etiqueta, o la matises, els estigmes es desdibuixen i es permet que entre la gent

jove i hagi una interacció. Crec que això és fonamental, tenen el dret i el deure de reformular els conceptes segons la seva estratègia política (o provar de fer-ho). Ja debatrem, el que cal és que puguem debatre: aquell espai de trobada que deia abans.

Les dicotomies són perilloses perquè l'altre és entès com un contrari i com complementari. Home o dona, o ets una cosa o una altra, no hi ha cap altra manera de definir-ho. Heterosexual o lesbiana són definicions molt pobres, en realitat, no són definicions de res. Si tens relacions amb el 50% d'homes i el 50% de dones ets lesbiana? Si no les tens mai però t'agradaria tenir-les ets lesbiana? De vegades és només que un/a mateix/a es col·loqui a l'etiqueta; ara bé, ens hem de col·locar sempre? Hem de fer bandera o hem d'esperar que les preguntes arribin al col·lapse com quan anem al ginecòleg i s'ha d'omplir la fitxa on es veu que no es té tota la informació, que la fitxa no inclou tota la realitat.

Ara ens hem de fer preguntes, ara que tenim maneres de fer-nos visibles, ara que els bars ja no tenen guàrdies per protegir les portes, ni portes tancades, ni són necessàriament tan foscos; ara que tenim àmbits on mostrar-nos, precisament ara és molt difícil calibrar com fer-nos visibles, perquè no n'hi ha prou amb simplement fer-nos visibles.

Hem de saber calibrar les mesures per fer-nos visibles. Sortim sí, però quan i on. Com deia Carme Porta, hi ha molts àmbits on hi ha molta reticència a la visibilitat. Hi ha sistemes de càstig, d'estigmes més forts que en d'altres àmbits, i contra aquests sistemes hem de saber desplegar mecanismes de neutralització per facilitar aquesta *normalització, naturalització*. Són termes que conceptualment no m'agraden, però entenc que socialment, si més no, garanteixen una qualitat de vida.

Moltes gràcies.

Relat de les conclusions dels 3 tallers paral·lels:

Conclusions del Taller 1: Les lesbianes dins dels moviments LGBT. A càrrec de **Montse Pineda**

Nosaltres hem decidit parlar del moviment LGBT associat. Hem començat amb una magnífica recerca de la memòria històrica i hem retrobat la nostra memòria dins del moviment LGBT i de com les lesbianes hem estat presents en les entitats. Hem fet un bon resum de com les lesbianes ens hem mogut dins del moviment LGBT, que no és tant un moviment, sinó que hi ha diferents moviments que estan relacionant-se a la mateixa vegada.

Hem parlat d'entitats que històricament han estat de lesbianes, de lesbianes feministes, de grups mixtes. De com la història ha invisibilitzat a la dona dins dels moviments mixtes, en el treball de les dones i el poder de les dones. La paraula que més ha sortit en el debat ha estat *poder*, perquè quan parlem de moviments estem parlant de poder, de l'autoritat femenina, no de l'autoritat masculina sinó de poder i de com els homes gais exerceixen aquest poder. Evidentment estem parlant de les

relacions habituals entre homes i dones, de com els homes exerceixen aquest poder independentment de la seva orientació sexual.

Després, fer memòria històrica ens serveix també per veure què està passant al món i sobre tot a Catalunya. Serveix per no repetir errors i per aprendre alguna lliçó. La lliçó bàsica que hem après és que les dones hem estat maltractades per aquest moviment i que d'alguna manera ens hem de donar valor primer a nosaltres mateixes i també donar el valor al discurs que volem tenir dintre d'aquest moviment.

També volem felicitar-nos per aquestes jornades. Ens hem plantejat què volíem comunicar com a grup i hem decidit que és la felicitació per haver fet aquestes jornades. Perquè han sortit del Grup de Lesbianes, són les primeres jornades i la intenció és donar-hi continuïtat. Ens ha fet reflexionar sobre els mitjans de comunicació d'aquestes jornades, de com les altres entitats que no formen part del Grup de Lesbianes s'han desentès d'aquestes jornades. Volem veure què ha passat amb aquestes entitats que normalment són les mixtes i que ens han fet el buit i no han promocionat prou aquestes jornades. Ens fa repensar si dintre del Consell Nacional es repeteix el paper que les dones lesbianes fan dintre de les entitats. Tenim una presència important de dones a la taula del Consell però al plenari i als grups de treball hi ha majoria d'homes que estan condicionant moltes vegades els discursos.

Hem parlat del moviment i del Consell Nacional i de com apropiar-nos no només del moviment sinó del Consell. No es tracta de fer un cop d'estat però si de pensar en com circula la informació i en que s'ha fet un buit. Això fa pensar en dues qüestions bàsiques: quines són les estratègies per abordar aquest poder, aquesta igualtat que potser volem o no, però que té a veure amb la transformació de la societat, com ho podríem fer? Hi ha 2 grans estratègies que es resumeixen en una: que amb les nostres diversitats podem tenir un discurs públic i unitari, i això és importantíssim i és una de les qüestions que volem començar a treballar ja sigui a través del Consell Nacional, del Grup de Lesbianes, o creant una federació de grups de lesbianes, com ho hem de fer? Què hem de transmetre? Primer reapropriar-nos del grup de lesbianes i donar-hi un altre tipus de contingut, un altre tipus d'estructura. Això no vol dir que tinguem més feina sinó que dintre del grup de lesbianes se'ns facilitin determinades feines. Aprofitar l'estructura feta, potser després ens independitzem. És una estructura institucional que podríem fer-la més participativa, anar a buscar altres grups que no estan en el Consell però que són grups de lesbianes, o d'identitat lesbiana.

Hem tingut la sort de tenir noies joves en el grup que ens han fet pensar perquè moltes vegades no estan en grups identitaris. Pensem que és important fer recerca, estudiar, llegir, crear nous discursos, i compartir com a part de les estratègies de la xarxa. Compartir i transmetre discursos. En definitiva, buscar aliances, perquè la conclusió d'aquest grup és que cal crear xarxa, crear discussions i repensar les estratègies, des del nostre treball, no en contraposició del que estan fent els homes gais o les entitats gais. Reapropriar-nos del nostre propi discurs.

Hem treballat pels altres i hem deixat allò nostre. Un dels punts claus que ha condicionat la nostra història, i ara condiona les reivindicacions i els discursos, són els mitjans econòmics, ja sigui a través de les subvencions a entitats, o dels empresaris que estan condicionant el 28 J i el Pride, que no se sap si és bo o és dolent però està clar que l'estan condicionant. Ja no es parla del gaixample com un espai polític sinó com un espai econòmic. Repensar com està condicionat a través de l'estructura del

patriarcat en definitiva, del neoliberalisme que condiciona discursos de les pròpies entitats.

Moltes gràcies

Conclusions del Taller 2: I ara que tenim drets, què? A càrrec de Mònica Timón

El que preteníem era fer una reflexió sobre si amb els drets assolits amb l'art. 6 de la Constitució, amb la llei de matrimoni, la llei de coadopció i la llei d'igualtat, davant aquestes lleis, hi ha una igualtat real com a dones lesbianes. El que hem fet és reflexionar això en quatre àmbits diferents: la salut, el treball, l'educació i la societat en general. Hem reflexionat sobre si a pesar de tenir aquests drets, com a dones lesbianes, alguns cops o moltes vegades, passem per determinades situacions que ens discriminen. Ara faré un resum d'aquestes situacions que han sortit en el debat.

Dintre de l'àmbit de salut s'ha parlat de la dificultat que les lesbianes tenen per anar a la consulta del ginecòleg perquè es poden sentir incòmodes, perquè el ginecòleg diu que les relacions entre lesbianes no existeixen, perquè senten que no tenen una preparació per abordar determinades pràctiques concretes. Un altre tema és el de la salut mental i emocional que comporta moltes vegades tenir que assumir que ets lesbiana en una societat que t'invisibilitza o té elements negatius. El fet de tenir una identitat que no està normalitzada pot implicar culpa o vergonya. És a dir, d'alguna manera, la salut mental i emocional pot sortir perjudicada pel que comporta haver de fer front a una societat que no facilita que visquem d'una forma lliure i sana les nostres vivències.

Després s'ha parlat també sobre el fet que hi ha determinada informació específica referent a la salut que s'ha de donar de manera fiable i seriosa. L'informació sobre el càncer de mama, per exemple. Hi ha un major percentatge de dones lesbianes que el pateixen, quan aquest percentatge està més relacionat amb la maternitat que amb el fet de ser lesbiana. Tot aquest tipus d'informació ha d'estar sistematitzada, perquè ens afecta com a dones lesbianes. Després també s'ha parlat de la informació sobre sexe segur de la dona en el sentit que les i els professionals no estan preparats. Per exemple, quan vas a una farmàcia i demanes un dental dam, o no en tenen o són molt cars. Cal major accessibilitat sobre sexe segur entre dones. També s'ha parlat de la inseminació, d'una experiència de ser una parella de dones que pel fet de ser lesbianes els han fet un test psicològic que no es fa en el cas de parelles heterosexuales. De les dones transsexuals no n'hem parlat perquè al nostre grup no n'hi havia cap, però creiem que pateixen en molts casos una situació de discriminació per ser transsexuals.

En l'àmbit de l'educació s'ha parlat de la presumpció d'heterosexualitat de l'alumnat, s'ha parlat d'agressions verbals, d'homofòbia i de bulling. De vocabulari homòfob, de la preparació i el coneixement del professorat i sobretot de la motivació per parlar de determinades temàtiques. I de la visibilitat de les professores lesbianes, que moltes vegades no es visibilitzen.

En l'aspecte social s'ha parlat de la por al rebuig, sobre tot en la família, de la sensació de cansament que produeix el haver de sortir contínuament de l'armari perquè es suposa que som heterosexuales. S'ha parlat de violència, d'agressions que

també es poden patir com a dones lesbianes, de la falta de referents positius, de la presència en els mitjans de comunicació. Sovint la dona lesbiana està absent, altres vegades la imatge que se'n dona és negativa. També s'ha parlat de la gent gran: quan surt de l'armari no hi vol tornar.

En l'àmbit del treball s'ha parlat que existeix la igualtat legal però no s'executa per por a una mateixa, a que això afecti a les relacions del treball. No ens visibilitzem perquè el laboral és en un entorn homòfob i per por a que aturi la nostra projecció professional. Per por a l'acomiadament, i això també depèn del sector laboral i ara afecta més a causa de la precarietat laboral. S'ha reflexionat sobre aquestes situacions com una manera de dir que tenim els drets però tenir-los no és suficient.

La segona part del taller ha consistit en pensar què podem fer amb aquestes situacions que hem exposat, i les conclusions han estat aquestes:

En l'àmbit del treball, per exemple, és la sensibilització en l'àmbit de l'empresa a través de la formació i la sensibilització a la societat, a través de campanyes publicitàries, per visualitzar que existeixen dones lesbianes treballadores. S'ha parlat de recolzar el fet d'executar la llei. Reforçar el tema a nivell sindical, de la necessitat de referents públics i de reforçar l'estabilitat laboral, pensant que davant d'una estabilitat laboral la gent té menys por a visibilitzar-se.

En l'àmbit social s'ha parlat que la gent gran que ha sortit de l'armari, a les residències han de poder sentir-se còmodes i lliures. També en el tema de la violència: la llei existeix i s'ha d'executar en casos de violència. S'ha parlat també de pràctiques de resistència activa: cal un moviment actiu de resistència davant certes situacions de la necessitat de l'acció col·lectiva davant els canvis legislatius, un esforç conjunt, accions conjuntes. La consciència de la responsabilitat individual i/o col·lectiva, la responsabilitat que cadascú té del seu espai, de fer militància: cal educar l'entorn: L'educació és un aspecte importantíssim que ha sortit a tots els grups i la necessitat de crear els nostres propis referents. Aquesta és una tasca difícil però imprescindible. Associacionisme no institucionalitzat, que siguem nosaltres mateixes qui ens ajuntem per fer aquesta resistència.

Dins de l'àmbit de salut s'ha parlat bàsicament de formar els equips de professionals i de cara al personal sanitari, la necessitat d'actualitzar els protocols per la visibilització de les dones lesbianes i també s'ha parlat d'educació i de visibilitat.

Dins de l'àmbit de l'educació s'ha parlat de la necessitat de formar el professorat, de formar les famílies, de la necessitat de formació sexual obligatòria a l'etapa infantil i primària. S'ha parlat d'una revisió dels continguts escolars, no només els currículums, sinó també la visibilització del professorat, de facilitar un recolzament de la llei a les professores lesbianes, a la creació d'un espai perquè l'alumnat pugui expressar-se a través de blogs, de grups i del recolzament en educació del dret al plaer de les dones.

El resum seria que tenim els drets però que són insuficients i que tenim molta feina pendent de fer perquè puguem assolir una igualtat real.

Moltes gràcies

Conclusions de Taller 3: En quins armaris estem? A càrrec d'**Ana València**

Una de les primeres coses que s'han plantejat ha estat el concepte d'"armari" o el fet de mostrar-se, de sortir. Hi ha hagut una frase que ho ha evidenciat molt des del primer moment: que és l'armari? és una frase que pot ser que no existeixi i que no digui res, i de sobte l'armari ho és absolutament tot. És aquest element difuminat en què no teníem clar què és un armari. Som moltes, estem en un lloc o estem en un altre, en cada moment de la nostra vida. És el mateix armari o va canviant i quan canviem de cercle social tornem a estar a dintre de l'armari? o no?.

El segon dubte que ens ha sorgit és si nosaltres ens posàvem dintre de l'armari o si en realitat ens hi posaven. Partim d'una premissa: si tu no dius res, la gent no es planteja si tu ets lesbiana o ets gai, directament ets heterosexual. No hi ha cap cosa que els pugui fer pensar que hi ha una diversitat en què una persona pot ser una cosa o una altra. Molt sovint la gent no es planteja aquesta segona opció.

També una de les persones ha dit que els heterosexuals es plantegen que els gais i les lesbianes sempre estan manifestant que ho són i no s'adonaven que ells no ho diuen però manifesten la seva heterosexualitat a cada instant: parlant de la parella, de les vacances en família etc. Ho fan a cada moment sense adonar-se'n. Hi havia cert grau de retret en el fet que els heterosexuals diguin que ens autoetiquetem com a lesbianes o com a gais.

També s'ha comentat que el concepte de l'armari era una mesura o protecció del sistema de l'estatu quo en què nosaltres, sense adonar-nos, podíem defensar un sistema que tampoc no ens protegeix a nosaltres, sinó a determinats grups socials en els quals tampoc tenim perquè ser-hi. Hem d'etiquetar-nos com a diferents, no com a rares fora sistema, sinó com a diferents. Vull ser diferent i em sento molt orgullosa de ser-ho. Ens plantejàvem dintre dels estigmes si era un problema nostre o d'aquelles persones que ens etiquetaven. En realitat el problema el tenen els homòfobs però a qui perjudica és a nosaltres i som nosaltres qui hem de tenir les eines per lluitar i poder sortir d'aquests armaris.

També s'ha comentat que l'entorn més armaritzat és l'entorn laboral. S'han donat molts punts de vista sobre aquest entorn. S'ha comentat que en algun d'aquests entorns es feia algun tipus de tasca contra l'homofòbia, protecció dels gais o lesbianes, o literatura d'aquestes temàtiques i es comentava que casualment els premis s'atorgaven a persones gais o lesbianes. I fins i tot una deia que treballava de lesbiana perquè la seva feina era defensar o atendre a les dones lesbianes. I també es podia donar el fet que algú que no fos homosexual, pugui fer aquestes tasques i se la pugui estigmatitzar, perquè la gent diria que segurament és lesbiana quan no ho és.

Per altra banda hi havia una petita perversió i és que gent fins i tot més propera a les dones lesbianes en algun moment s'excusaven. És el doble raser que podíem tenir i que suposava tirar-nos pedres al damunt i deconstruir alguna cosa que ens ha costat molt construir al llarg dels temps.

També s'ha parlat de les sortides de l'armari, de com podien ser, de com per exemple es podien donar a la feina. Es respon des de l'ambigüitat per no afrontar-ho, diem:

“la meva parella” enlloc de “la meva nòvia” i en d’altres situacions per no afrontar-ho directament i, que pensi com vulgui i ja veurem en què encertes.

Un moment clau és el de la maternitat, és un moment que s’ha d’afrontar perquè tens un fill i passen coses per les que has de donar la cara, has de prioritzar o et treuen ells de l’armari. Hi ha moltes maneres de sortir de l’armari, gràcies a totes les lesbianes som molt diverses i no tothom surt de l’armari de la mateixa manera. Últimament ens hem plantejat el concepte de visibilitat. Algú ha demanat “què és la visibilitat”. Entre una multitud que et diguin que ets lesbiana, això és visibilitat?. És això el que volem? O senzillament el que volem és anar amb calma a qualsevol espai i poder fer el que volem fer independentment del que siguem?. És un perill aquesta visibilitat de senyalització perquè ens pot estigmatitzar, ens pot treure oportunitats. Però segurament s’ha arribat a la conclusió que la visibilitat és l’eina per poder reclamar, per poder reivindicar una sèrie de drets tant col·lectius com individuals, tot i que en alguns contextos aquesta visibilitat no sigui positiva i ens pot perjudicar, sobretot en entorns laborals. Molta gent ha acabat conclouent que es tracta d’una lluita de cadascuna de nosaltres. És un esforç personal, és una lluita personal i intransferible que hem de fer nosaltres en el nostre entorn més proper, que és on estem nosaltres, és on ens hem d’esforçar per aconseguir aquesta visibilitat amb la lluita de cadascuna. De vegades, amb mitjans més subtils, com Cavalls de Troia, o també més frontalment, depenent de la fortalesa de cadascuna o de l’entorn que tingui. Només amb aquestes petites lluites podrem aconseguir aquesta reivindicació i la igualtat de drets amb la resta de ciutadans.

Agraeixo la participació en el taller i l’aportació d’idees molt positives.

Parlament de cloenda a càrrec de **Marta Molina**, Responsable del Programa per al col·lectiu gai, lesbiana i transsexual.

Jo us vull agrair molt sincerament que estigieu avui aquí. A les dones que esteu als moviments LGBT i a les que us heu atrevit a venir, malgrat no esteu dintre del món associatiu, a compartir i a generar discurs i crec que en aquest sentit hem posat el llistó molt alt en aquestes jornades.

Comentar-vos que la idea és fer un llibre blanc que reculli les dues ponències de les conferenciantes que han iniciat les jornades, les conclusions dels diferents tallers i veurem què fem amb els materials que heu confeccionat als tallers.

Tot això ha sortit del Grup de Treball de Lesbianes del Consell Nacional. Després d’un parell de reunions varem concloure que havíem de fer una jornada de reflexió interna per crear un marc comú en el qual totes ens hi sentíssim còmodes i començar a treballar per, en un futur proper, crear una mica de lobby, de ser conscients del que som. Formem part d’un col·lectiu en el qual no estem soles, hi ha molta més gent, i per tant tenim força en tant que grup. I en tant que col·lectiu i hem d’utilitzar aquesta força per avançar plegades cap a on decidim que vulguem anar.

Jo vull agrair al petit grup de treball que es va formar per organitzar aquestes jornades, perquè han aportat molta feina i hem hagut de fer unes quantes reunions. Vull agrair a Montse Pineda de Creación Positiva, a Sònia López de Families Lesbianes i Gais, a Anna Durany del Grup ELLES, a Gemma Sánchez d’ACORD, a

Mònica Timón de Pandora, i molt especialment a Ana València de Panteres Grogues per tot el suport logístic en el disseny dels cartells i les acreditacions. Crec que hem iniciat un camí que hem de continuar i no podem fer marxa enrera. He parlat amb algunes de vosaltres i crec que hi esteu d'acord. Hem de redefinir el Grup de Lesbianes, veure com l'hem de continuar, si fem més jornades com demanàveu algunes o voleu fer alguna altra cosa.

Això és bona senyal, això vol dir que aquestes jornades us han servit, us han estat útils, que us heu sentit còmodes. I jo crec que ens hem sentit còmodes perquè som dones i tenim una capacitat de gestió i de tractar-nos de igual a igual, una capacitat molt lloable, i que fa que ens trobem en família.

Han començat parlant les ponents fent dues conferències, després s'han incorporat als grups de treball i han dit la seva com una més. Ara estem aquí persones de diferents entitats, Carme Porta està asseguda entre vosaltres. Vull dir que hi ha una situació d'igualtat, de comoditat que és un valor afegit que tenim com a dones i que l'hem d'explotar i d'anar més enllà.

Les qüestions principals que han sortit i amb les que ens hem de quedar perquè són l'essència d'allò que hem d'aprofundir en un futur seria: la visibilitat com a via per aconseguir més igualtat, més drets i més llibertat; la sensibilització i la formació i la necessitat de referents per tal de fer-nos més visibles. Tot està relacionat amb l'empoderament de les dones lesbianes com a tal.

Tenim molta feina per endavant, dintre dels grups de treball, dintre del Consell Nacional. El Grup de Lesbianes és el més actiu. Aquestes són les primeres jornades que es fan dintre del Consell Nacional i això és molt important. També dir-vos que tant el Consell Nacional, com el Programa, com la Secretaria de Polítiques Familiars i Drets de Ciutadania i el Govern de la Generalitat estan al vostre servei. Si decidiu que continuem treballant conjuntament aquí estem. Aquest és un espai de totes i hem d'anar allà cap a on decidim que volem anar.

Moltes gràcies per haver vingut i ens veurem aviat.

Valoració de les participants

En finalitzar la jornada, es va lliurar a totes les participants un formulari per tal que valoressin la qualitat de les jornades. En aquest formulari, que tenia tres apartats diferents, es demanava la següent informació:

- 1) què t'ha semblat la Jornada i el taller en el qual has participat?
- 2) canviaries alguna cosa i per què ?
- 3) quins temes voldries tractar en futures jornades ?

A la primera pregunta, la valoració feta per la majoria de les participants va ser d'una jornada molt interessant, productiva i enriquidora. Es destaca que el llenguatge i els continguts van ser assequibles per a totes les participants i que en tot moment hi va haver un tracte de respecte i es va tenir en compte la diversitat d'opinions. Sobre els tallers, valoren que han estat dinàmics i participatius i moltes dones expressen les ganes de continuar el debat en espais de reflexió com aquest. La majoria coincideixen en dir que hi ha faltat temps.

Pel que fa a la segona pregunta les que opinen que cal canviar quelcom coincideixen en la manca de temps per discutir en més profunditat els tallers. Hi ha pocs aspectes negatius destacats, però sí que hi ha algun comentari puntual sobre la millora dels espais, on s'han realitzat els tallers demanant que siguin més acollidors. Alguna també milloraria el servei de canguratge i altres destaquen la poca difusió de la Jornada.

Referent a la tercera qüestió, les propostes sobre qüestions a tractar en futures jornades són moltes i abasten molts àmbits. Destaquen l'aprofundiment en la problemàtica en què es troben les lesbianes grans, la visibilitat i els mecanismes per assolir-la, la salut, la formació, el mercat laboral, la lesbofòbia, el discurs acadèmic o l'exercici dels drets com a lesbianes. També hi ha participants que creuen que els temes que s'han tractat ja són prou encertats i interessants i plantegen un aprofundiment en aquests.

IGUALTAT, ¿REAL? ...

SALUT

→ DIFICULTAT D'ANAR AL FINECÈS

→ SALUT MENTAL - EMOCIONAL - llavors p'ts

PREPARACIÓ DEL PERSONAL
DE DURAR INFORMACIÓ

INSEMINACIÓ - (te ho can test V).

Mytos transsexuals.

la qualitat sexo seguda entre unques

ESTRATÈGIES

IGUALTAT, ¿REAL? ...

EDUCACIÓ

- PRESUNCIÓ - HETEROSEXUALIDAD
- AGRESIONES VERBALES
- VOCABULARIO HOMOFOBO PERMITIDO
- PREPARACIÓ, CONEIXEMENT,
MOTIVACIÓ DE LES DOCENTS I
MARXES D'ETIQUES
- Professors lesbicanas no se visualitzen

ESTRATÈGIES

